

Berättelsen om en resa till...

POLENS *gyllene höst*

10 - 19 september 2004

Text och foto: Thomas Johnsson

Äventyrsresor och Scandinavian Geographic Society

Berättelsen om en resa till...

POLENS gyllene höst

10 - 19 september 2004

Innehållsförteckning

Sida

Dag 1: Flyg Skandinavien - Krakow Besök i Krakows gamla stadsdelar	1
Dag 2: Besök i Auschwitz och Birkenau	3
Dag 3: Besök i saltgruvan i Wieliczka	6
Dag 4: Forsfärd på floden Dunajec i Pieninys nationalpark	8
Dag 5: Besök i Zakopane och linbanan till Kasprowy Wierch	10
Dag 6: Besök i Czestochowa (Jasna Gora)	12
Dag 7: Besök i Warszawa	14
Dag 8: Fågelskådning i Narevs floddal	16
Dag 9: Besök i Bialowieza-skogen	18
Dag 10: Flyg tillbaka till Skandinavien	19
Fakta om Polen	20

© Text & foto: **Thomas Johnsson**

Solbrinken 7
281 41 HÄSSLEHOLM
Tel: 0451-809 81
Mobil: 070-331 61 26
E-post:
thomas.johnsson@sfr.se

Resan anordnades av...

Äventyrsresor

på uppdrag av...

Scandinavian Geographic Society

Berättelsen om resan till Polens gyllene höst

Vi möttes i Warszawa och for gemensamt till Krakow

Vi kommer farande med flyg från både Kastrup och Arlanda och träffas på Warszawas flygplats; Vana resenärer från föreningen Scandinavian Geographic Society på upptäcktsfärd med anrika Äventyrsresor. Klockan är runt tio på förmiddagen och vi kommer genast i trevligt samspråk. Många av oss känner varandra sedan tidigare – och då från resor runt om i världen.

Strax efter halvtolv lyfter flyget till Krakow. Vi reser med polska flygbolaget LOT och resan tar endast trekvart. Under oss växlar landskapet mellan olivfärgade, rektangulära åkerlappar i mängder, gröna skogsområden och små sammangyttrade byar. Floden Wisla ringlar sitt meanderlopp från bergen i söder till Östersjön i norr och passerar på så vis genom både Krakow och Warszawa.

När vi närmar oss Krakow ser vi den jättelika industristaden Nowa Huta - "det nya stålverket" - strax öster om staden. Ur enorma skorstenar bolmar rök i mängd. I söder reser sig bergen på blånande avstånd och i väster ser vi mängder med fågelrika fiskdammar.

Vi landar på Krakows lilla flygplats och möter snart vår guide Felix Felger – en reslig man i 35-årsåldern, vars främsta kännetecken är en halvmeterlång hästsvans. Vi blir vänligt bemötta av både Felix och vår chaufför Peter. Eftersom vi inte serverats någon måltid på flyget, tar Felix oss till ett trevligt värdshus, där vi bjuds på schnitsel med pommes frites och goda grönsaker. Till maten dricker huvuddelen av oss den inhemska, polska ölen. Förutom att den är väldigt billig - en halv liter "mellanöl" kostar under 10 kronor - smakar den förträffligt gott!

Därefter checkar vi in på ett enkelt hotell i Krakows östra delar: "Hotel Ferie", innan det vid halvfyratiden bär av in mot stadens centrum och kungaborgen Wawel.

Borgen ligger på ett berg ovanför floden Wisla och är sedan länge en viktig symbol för den polska nationen. De nuvarande byggnaderna härstammar huvudsakligen från början av 1500-talet och är en salig blandning av gotisk, renässans-, barock- och nyklassicistisk arkitektur. Vi blir guidade av en skicklig, engelskspråkig guide, som visar oss borggården med sina höga valvbågar i två etager, Sigismundkapellet med sitt runda guldtak, den ståtliga katedralen med de flesta polska kungarnas "sista vilorum" och den stora Zygmuntklockan i Sigismunds klocktorn. Till den sistnämnda platsen klättrar vi via en smal trappgång och längs imponerande träbalkar av grövsta kaliber. Härifrån har vi en god utsikt över staden.

Efter den intressanta rundvandringen slår vi oss ner på ett trevligt café,

Dag 1

Fredagen den 9 september

Floden Wisla är Polens största flod. Även om den varit, och kanske fortfarande är, en av Europas mest förorenade vattendrag, är den också en av kontinentens minst reglerade floder

Hotel Ferie, ul. Kamionka 11, 31 – 586
KRAKOW. Tel: +48 (0)12 641 64 15.
Hemsida: www.hotel-ferie.pl

Katedralen och Sigismundskapellet (överst) och Wawelslottet (ovan)

njuter av upplevelserna, den kalla ölen eller den varma koppen med kaffe och – inte minst – av det ”gyllene vädret”. Ty i detta gäng med vana resenärer finns inga ”hetsporrar”, utan mer en förnuftig förståelse för kontemplerationens fördelar när många intryck skall smältas!

När solen står lågt i väster vandrar vi genom den gamla stadsdelen ner till det stora torget - Rynek Glowny - i hjärtat av Gamla sta'n. Vi möter ett torg som pulserar av ungdomlig energi, vi hör ljudet av vandrande människor och vi ser torget omgivet av vackra byggnader: Klädeshallen (Sukiennice) – ett stort, vackert hus i renässansstil, Sankta Mariakyrkan (Kosciol Mariacki) med sin två olika torn och den berömda tornblåsaren, som låter höra sin melodi varje hel timma, och den pyttelilla Sankt Adalbertkyrkan (Kosciol Sw. Wojciecha) i torgets sydöstra del.

Krakow var fram till 1609 Polens huvudstad. Då flyttades nämligen huvudstaden - genom kung Sigismunds försorg - till Warszawa. Krakow förblev dock landets andliga och kulturella centrum - och är så även idag. Staden har numera cirka en miljon invånare, varav många är studenter vid det stora antalet universitet och högskolor.

Vi vandrar runt en stund på egen hand och tar varsamt hand om alla intrycken, innan vi strax efter sju på kvällen samlas igen för en måltid i källarvalven på en restaurang i torgets närhet. Vi bjuds på kyckling med ris, grönsaker och pitabröd. Till detta serveras ett välsmakande öl eller ett friskt mineralvatten. Två timmar senare är vi åter på hotellet.

De grymheter som begicks i Auschwitz under andra världskriget är ofattbara – ändå upprepas händelserna även i våra dagar!

Den frukost som – förvånansvärt nog - skulle serveras på respektive rum blir kraftigt försenad och gör att dagens avfärd blir fördröjd en halvtimme. Men vad gör egentligen det – solen lyser från en absolut molnfri himmel och luften är lika frisk att andas som när man sniffar ”Vick inhalator” (det sistnämnda kan endast till fullo förstås av en inbiten ”vickoman”, låter undertecknad meddela!).

Idag går färden först till Krakows gamla judiska kvarter, till stadsdelen Kazimierz. Judarna som förföljdes över hela Europa erbjöds på 1300-talet en fristad i Krakow. Många judar flyttade hit, tog med sig sin kultur, uppförde sina synagogor och etablerade sig här under de kommande århundradena. Före andra världskriget bodde här cirka 60.000 judar. Efter nazisternas härjningar i det påtvingade gattot fanns efter kriget endast några få tusen kvar – och idag bor här endast ett hundratal judar. Många fastigheter restaureras numera – ofta med medel från judiska stiftelser över hela världen – och området besöks av alltfler turister. Den välkända filmen ”Schindlers list” (1994) spelades in i dessa kvarter – och ökade därmed ytterligare intresset för de judiska kvarteren. Idag återstår sju synagogor (av de 30 som en gång fanns här), varav endast en är i bruk: Remuhsynagogan med tillhörande begravningsplats. Eftersom det är sabbat får vi tyvärr inte tillträde till helgedomen.

Dag 2

Lördagen den 11 september

Vi vandrar dock runt i kvarteren, passerar en loppmarknad för folk på samhällets skuggsida, en lång matkö till kyrkans soppkök för dem som inte ens kan få mat på sitt bord, små mysiga caféer och ett torg med en liten grönsaksmarknad. Vi insuper långsamt atmosfären och förstår att inte alla fått det bra när landet nu hakat på västvärldens kommersialism. När marknadskrafterna verkar – hänsynslöst och brutalt – kommer alltid de svaga i kläm. De som inte är välutbildade och etablerade hamnar i en utbredd och omfattande arbetslöshet. Felix berättar att hela 25% av befolkningen i arbetsför ålder går arbetslös för närvarande. Sannolikt är siffran än högre i dessa fattiga kvarter!

Före andra världskriget bodde cirka 60.000 judar i Kazimierz (ovan)
”Gamla synagogan” (ovan till vänster)
är den äldsta kvarvarande judiska byggnaden i Polen

"Jews are a race which must be totally exterminated"

*Hans Frank 1944
Governor General in Nazi
occupied Poland*

Vi lämnar Krakow och far åt väster, mot staden Oswiecim – mer ökad under namnet Auschwitz. Vägen går fram i Krakows utkanter. Vi noterar ett stort kolkraftverk, varifrån väldiga pipelines med varmvatten löper in mot staden, några vackra kloster på omgivande höjder och enstaka, nybyggda lyxvillor för dem det gått bra för.

Väl utkomna på landsbygden gör vi – strax efter klockan ett - ett lunchuppehåll vid Zator. Vårdshuset ligger strax söder om ett flertal stora fiskdammar. Våtmarker som under senare år utvecklats till en av Polens förnämsta fågellokaler. Det är lite för långt ner till dammarna, så vi får nöja oss med att studera ett stort fält med både gullris och renfana. Vi undrar om växterna odlas för produktion av alternativmedicin? Till lunch bjuds vi en välsmakande och mycket typisk polsk soppa: Zurek (med potatis, skivad korv och ägghalvor).

Auschwitz koncentrationsläger:

- * Elstängsel och höga murar
- * De "utrotades" många skor

Strax efter klockan två kommer vi till nazisternas gamla koncentrationsläger vid Auschwitz. Ännu en duktig guide tar oss på en osannolik, historisk vandring genom mänskligt lidande i sin mest fasansfulla skepnad och genom den mest utstuderade, mänskliga grymhet vi någonsin kan tänka oss. Vi passerar in genom grinden till lägret - och under den hänfulla skylten "Arbeit macht frei". Vi får oss berättat på ett osentimentalt men faktaspäckats sätt vad som hände här för sextio år sedan. De exakta uppgifterna parade med synintrycken av stora ansamlingar av skor, förvridna glasögon, tonvis med människohår, resväskor med offrens namn på, exekutionsmuren, tortyrkammarna och krematorieugnarna lämnar ingen av oss oberörd. Illdåden är så ofattbart groteska att det nästa känns svårt att med sitt förnuft ta dem till sig; Kan människan vara så utstuderat grym?

Tvillinglägret Birkenau, som ligger cirka tre kilometer från huvudlägret, blir nästa anhalt. Här utrotades mängder av judar, zigenare, krigsfångar och oliktankande från 1941 och fram till slutet av kriget. Med "tysk noggrannhet" lyckades man mörda flera miljoner människor i dessa läger. Eller som tyskarna sa: "Enda vägen ut från lägren var som rök genom krematorieskorstenarna". Vi står i tornet vid infarten till lägret och ser resterna av 300 baracker, järnvägsspåren som så definitivt slutar här och de söndersprängda gaskammarna längst bort.

Vi lämnar lägret, förblir förunderligt tysta i stilla egen eftertanke och känner oss mentalt belastade. Och just så ska det vara!

Idag är det treårsdagen av terrordådet mot World Trade Center i New York. Skall världen aldrig bli bättre?

Vid femtiden kommer vi fram till samhället Wygielzow, där man bl a har ett fint utomhusmuseum, som man – liksom i Sverige – kallar för ”Skansen”. Före middagen vandrar vi runt bland de gamla husen och gör ett besök i en gammal träkyrka. Här pågår ett bröllop och vi får möjlighet att vara med i bakgrunden en liten stund. Brudföljet möter vi igen när vi äter middag på den gamla restaurangen.

Till middag blir det ytterligare en typisk polsk rätt: Barszcz (rödbetsoppa med polska piroger). Till huvudrätt får vi grillat kött med kokt, dill-draperade potatis. Mätta och belåtna reser vi åter mot Krakow.

Kvällen ägnar vi ett nytt besök i de judiska kvarteren vid Kazimierz. Denna gång besöker vi välkända ”Klezmer-Hois”, ett gammalt judiskt badhus som nu gjorts om till en trevlig – och mycket välbesökt – restaurang. Här avnjuter vi doftande liljebuketter, en kopp kaffe med avec och den livliga, starkt dynamiska klezmer-musiken, framförd av en trio på bas, violin och dragspel. Musiken är medryckande på alla sätt och det är en trivsamt avslutning på dagen.

I dag är klezmer närmast en musikalisk genre, medan pluralformen klezmerim ännu används om klezmermusiker. De östeuropeiska judarnas folkliga musik, utövad på bl a dop, bröllop, begravningar och danser har starka influenser av de omgivande folkens musik, t ex rumänsk, slavisk, polsk, ukrainsk och zigenisk, delvis därför att de skickligaste klezmerim var eftersökta spelmän även bland den ickejudiska befolkningen. De vanligaste instrumenten var fiol, hackbräde och klarinett. En stor del av repertoaren var dansmusik och ceremoniell musik med betydande improvisativa inslag, från snabba freilech, bulgar, till de långsammare nign, tisch och skotjne. (Nationalencyklopedin)

Dag 3

Söndagen den 12 september

E-post: kajromeyko@op.pl

Gruvan är 327 meter djup och består av nio underjordiska nivåer. Gruvan tillhörde den polska kungafamiljen – som erhöll en tredjedel av sina totala inkomster från det "gråa guldet", som saltet kallades – ända fram till 1772 års delning av Polen, då gruvan tillföll österrikarna.

På 200 meters djup finns idag ett sanatorium, där folk med bl a astma behandlas. Den salt- och jodhaltiga luften är tydligen nyttig för deras luftvägar.

Numera besöks gruvan årligen av cirka 800.000 turister och denna söndag i september beräknas antalet besökare till mer än 2.000 personer.

Sankta Kingas kapell på cirka hundra meters djup i Wieliczkas saltgruvor imponerade på oss alla – hur kom man på tanken att skapa detta sköna gudstjänstrum i underjorden?

Idag fungerar frukostserveringen till allas belåtenhet och vi kommer iväg vid utsatt tid klockan halv nio.

En dryg kvart senare träffar vi Kaj Romeyko-Hurko från Polski Klub Ekologiczny (Polska Ekologiska Klubben) i utkanten av Nowa Huta. Kaj är mycket engagerad i Polens miljöfrågor i allmänhet och miljösituationen i och runt Krakow i synnerhet. Han arbetar för närvarande på miljömyndigheten i staden.

Han berättar och visar med hjälp av både bilder och diagram hur miljösituationen förändrats sedan de katastrofala åren under sovjettiden och fram till hur det är idag. Tidigare arbetade det cirka 60.000 arbetare i Nowa Huta, idag är de hälften så många. Då producerade man årligen 5 miljoner ton stål till Warszawa-paktens rustningsindustri, idag produceras endast 1,5 miljoner ton. Genom att produktionen vid stålverken gått ner så kraftigt och att man numera värmer upp sina lägenheter med mer än bara kol, har miljösituationen blivit klart bättre i hela regionen. Ett nytt problem har dock dykt upp: Ett ökande antal bilar ger kraftigt ökande luftföroreningar. Vi märker själva tydligt av den ökande bilismen och drabbas ständigt av långa bilköer!

Vi gör ett försök att komma närmare själva industristaden Nowa Huta men misslyckas, då höga träd döljer utsikten. Tyvärr!

Vi far vidare och kommer strax efter elva till saltgruvorna vid Wieliczka, cirka 15 km sydost om Krakow. Detta är ett av många "världsarv" som UNESCO valt ut i Polen. I mer än 700 år har man brutit salt i denna gruva, 1996 upphörde brytningen och idag är den ett omtyckt turistmål. Vi märker det på de tusentals människor som kommit på besök denna söndag!

Efter trekvarts väntan, medan Felix ordnar våra biljetter, är det så vår tur att komma ner i gruvan. Vandringen börjar med 378 trappsteg som tar oss ner till den första nivån på 64 meters djup. Vi går sedan genom tre kilometer tunnlar, och besöker omkring 20 kammare och kapell, som

karvats ut ur saltet av gruvarbetare. Den mest imponerande salen är Sankt Kingas kapell, där allt är utskuret i salt; Kristallkronorna, altaret och en märklig relief av "Jesus och den sista nattvarden". Från golv till tak i denna underjordiska jättesal är det mer än 60 meter.

Trots att det är så många besökare nere i gruvan känns det aldrig trångt – sannolikt slussas besökarna runt i guidade grupper, som nästan aldrig kommer i kontakt med varandra. Temperaturen överstiger inte 15 grader och luften känns lätt att andas, så besöket upplevs inte speciellt ansträngande, trots att vi går så mycket.

Vår guide är duktig och har glimten i ögat; Så fort vi stöter på ett problem (det må vara att lyset slocknar, larmet går eller att trapporna är för många), så ler hon och säger: "Keep smiling – don't be afraid!". Vi är överens om att detta bör bli SGS:s kommande "stridsrop"!

Några väljer att återvända till markytan medan några stannar kvar för ett hastigt besök i det underjordiska museet. Oavsett när vi återvänder till ytan, gör vi det på samma sätt; Vi ställs in i en smal gruvhiss som rymmer ett tjugotal människor i olika etager, dörrarna slängs igen och i totalt mörker far vi med fyra meter i sekunden upp mot ytan. "Häftigt!", sa Bill till Bull.

Väl upp på ytan möter det intensiva solskenet, den behagliga värmen och den intensiva känslan av hunger. Det är nu mer än sju timmar sedan vi åt frukost! Felix har förberett vår återkomst och ledsagar oss med raska steg till en trevlig restaurang i ett gammalt timmerhus alldeles i närheten av gruvan. Här bjuds vi på polska piroger med köttfyllning (pierogi), gott polskt öl och en kalorimättad vaniljbakelse med kaffe. Efter denna måltid känner vi oss redo för nya äventyr.

Vi återvänder till Krakow och dess fantastiska torg i Gamla staden. Vi fokuserar inledningsvis allt vårt intresse på den vackra Sankta Mariakyrkan med sina asymmetriska torn, sin tornblåsare och sin vackra entréfasad i barockstil. Inne i kyrkan ställs man inför en explosion av utsmyckningar och färg; ett tak målat i en djärv blå färg med guldstjärnor, ett underskönt och väldigt altare och fantastiska väggmålningar.

Därefter vandrar vi fritt och besöker Klädeshallen med sina många affärer; där det säljs bärnsten, religiösa föremål och souvenirer, Krakows äldsta universitet; Collegium Maius med sin fantastiska, gotiska arkitektur. Copernicus studerade här på 1500-talet. Vilken lisa för själen att vila en stund inne på den stämningsfulla och tysta innergården!

Sankta Mariakyrkan har en fantastisk interiör

Krakows äldsta universitet – Collegium Maius – grundades på 1300-talet. Idag har Krakow tolv universitet med över 100.000 studenter.

Vi avslutar dagen på restaurang "Världens mat" i torgets närhet och får själva välja vilka maträtter vi önskar. Vi provar lite av varje – och finner så gott som allt välsmakande.

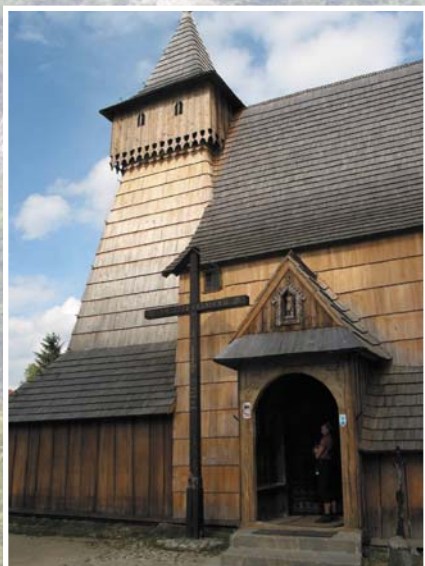
Dag 4

Måndagen den 13 september

Den lugna forsfärden ner genom Pieninybergens branta kalkstensklippor och mötet med den svarta storken gav oss närheten till naturen

Vi lämnar Krakow vid tiotiden och reser söderut. Det har kommit ett lätt regn under natten men nu skiner solen mellan vita molntussar och temperaturen är friskt behaglig. På relativt fina vägar går färden mot Pieninys Nationalpark på Karpaternas norra sluttning.

Träkyrkan i Debno - ett världsarv

Vi stannar till efter någon timme för att sträcka på benen men passar också på att handla lite tilltugg i den lokala affären. Det är ju alltid roligt att se hur det lokala varuutbudet ser ut; Här finns både lokala råvaror av olika slag men också importerade, internationellt välkända produkter.

Ju längre åt söder vi kommer desto mer kuperat – och storslaget - blir landskapet. Små gårdar omgivna av åkerlappar och kulliga betesmarker växlar med skogar och bergstoppar. Vid gårdarna ser vi enstaka kor och höns och på betesmarkerna syns flockar av vita får. Felix berättar att vi nu kommit till bergs- och skogsområden där det finns både lo, varg och björn. Det lär finnas cirka 500 vargar i hela Polen och cirka 100 björnar bara i Karpaterna. Han nämner också att det finns hela 38.000 par vita storkar i Polen, d v s en fjärdedel av den totala världspopulationen – och även 2.000 svarta storkar. Vi ser storkbon lite varstans invid bebyggelsen.

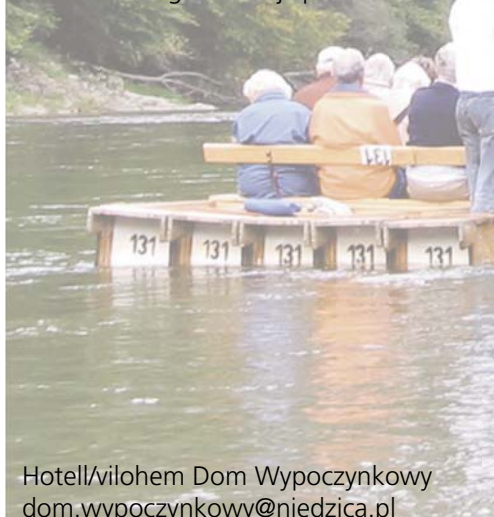
Vi gör ett kort stopp vid den vackra, lilla träkyrkan i Debno – byggd på 1400-talet och numera uppsatt på UNESCO:s världsarvslista.

Vi närmar oss samhället Niedzica, där vi skall bo på hotell Dom Wypoczynkowy under två nätter. Strax innan vi kommer fram, ser den skarpögde Felix en vacker mindre skrikörn (*Aquila pomarina*), som sitter ute på en kuperad äng. Vi får alla se den fint i tubkikaren. Luften är fylld av doft från slaget hö och sensommarblommor.

Vi inkvarterar oss vid tvåtiden på det fina hotellet och äter en god lunch, innan vi så ger oss ner till floden Dunajec.

"Örnskådning" med hjälp av tubkikare

Hotell/vilohem Dom Wypoczynkowy
dom.wypoczynkowy@niedzica.pl

Här tar vi plats i långsmala träbåtar som surrats fast i varandra för att bli mindre ranka. Längst fram har man lagt granris för hindra vattnet att slå

in i båten. Två karlar i vackra folkdräkter styr och stakar båten längs med den grunda – och för närvarande relativt lugnflytande - floden. Under drygt två timmar far vi så fram på floden; ser Slovakien på ena stranden och Polen på den andra, passerar några små byar, far in i en väldig ravin med höga och branta kalkstensklippor, passerar under klippformationen ”de tre kronorna” och njuter till fullo av närheten till naturen.

Bergsfolket i Tatrabergen - gorale - sköter flottarna under forsfärden

Vid ett tillfälle lyfter en svart stork från strandkanten och flyger rakt över oss – Vilken syn! I övrigt noterar vi gräsänder, talrika forsärlor, flera hägrar, korpar och en ormvräk. Vi reser alltså genom Pieninys orörda nationalpark.

Väl i land vilar vi en stund, köper den lokala, rökta fårosten (oscypek) och beger oss sedan med vår buss till en brant ravin invid Trzy Korony. När solen sänker sig i väster vandrar vi in i en vacker ravin klädd med gammal skog. Enligt Felix häckar här berggurv, pilgrimsfalk och murkrypare.

Klockan sju är vi åter på hotellet och en timme senare bjuds vi på rullader med potatismos och rödkål. Det smakar förträffligt efter den friska utflykten i nationalparken!

Dag 5

Tisdagen den 14 september

Bergbanan i Zakopane tog oss upp till nästan 2000 meters höjd – högt ovan trädgränsen där gemsen och alpjärnsparven bor

Från hotellbalkongen ser vi ner över en bred dalgång, som denna friska morgon är insvept i skiktade dimmoln. Luften runt hotellet är kristallklar och lätt att andas. Från barrskogen hör vi intensiv sång från gransångare och koltrast, i de många hasselbuskagen söker nötkråkorna nötter och från hustaket sjunger en svart rödstjärt sin "sprakande" visa.

Vid niotiden lämnar vi hotellet, gör en kort visit vid träkyrkan i Debno och ser ytterligare en vacker mindre skrikörn – och några steglitser - på en äng, innan vi så kommer fram till den välkända staden Zakopane uppe i Höga Tatrabergen.

Zakopane ligger på cirka 850 meter över havet och har drygt 30.000 invånare. Under turistsäsongerna sommar och vinter tillkommer ytterligare 50.000 turister. Söder om staden ligger Tatrabergens nationalpark omfattande 212 km². Inom parken återfinns Polens högsta berg, Rysy (2.499 m ö h). Några olympiska spel har inte avhållits i Zakopane.

Eftersom det under förmiddagen är lång kö till linbanan, beslutar vi oss för att börja med en fotvandring in i nationalparken sydväst om staden. På en väl upptrampad stig vandrar vi in i ett mycket kuperat område med branta kalkstensklippor och blandskog. En frisk bäck porlar fram längs stigen. Vi ser kvanne, stormhattar och vackra, intensivblå gentiana (*gentiana asclepiodea*). Skogen hyser både björn och lo men av dessa ser vi – naturligtvis – inget! Väl uppkomna till en fäbod (se omslaget) tar vi en välförtjänt fikapaus och njuter av naturens överdådiga skönhet.

Kön till linbanan är kortare nu på eftermiddagen men detta till trots får vi vänta cirka två timmar på vår tur. Men det är det värt! I två etapper tar vi oss med linbanan upp till Kasprowy Wierch på nästan 2000 meters höjd

i nationalparken. Färden bjuder på en fantastisk utsikt över branta berg och stora barrskogar. Här bjuds ett högalpint landskap med vindpinad markvegetation och branta fjällsidor. Av fåglar noterar vi korp, dubbeltrast, vattenpiplärka och alpjärnsparv. Felix letar - utan framgång - efter murmeldjur, gems, murkrypore och örnar. Den klara luften, den strålande solen och den fantastiska utsikten ger våra själar livslust och energi - bättre än så här kan det inte bli!

Klockan 16.50 återvänder vi med den cirka fem kilometer långa linbanan till Zakopane. Under nerfärden ser vi - turligt nog - tre gemsbockar, ett gammalt och två unga djur.

Under sen eftermiddag gör vi på egen hand en kortare vandring i stadens äldre delar, noterar de många vackra trähusen med sin speciella arkitektur och upptäcker Polens speciella godis; Krowka ("liten kossa") – en mjuk mjölkkola som bara "smakar mer". De påföljande dagarna drabbas vi lite till mans av "kolomani" (en tillstånd av ohämmat behov av krowka-kolor).

Gunborg och Birgitta har under vår "bergsbestigning" upptäckt flera intressanta museer i staden. Nu på kvällen vimlar gatorna av turister, främst ungdomar.

Vid sjutiden samlas vi på en restaurang med rustik inredning, lyssnar på traktens folkmusik, ser männens speciella folkdräkter och avnjuter en aperitif bestående av grillad rökt fårost med tranbär. Till detta dricker vi "Krupnik", en polsk honungslikör.

Vi återvänder till vårt hotell och äter en sen middag strax före nio. En god dag är till ända. Med god dag menas vackert väder, härliga naturupplevelser, god mat och gott kamratskap. Vad mer att önska?

Lovika-vantar á la Polen tillverkas i Zakopane

Krowka-kola (längst ner till höger)

Dag 6

Onsdagen den 15 september

Vi ömslöts av en kraftfull religiös närvaro, när vi sakta närmade oss den svarta madonnan i Czestochowa

Vid niotiden lämnar vi den vackra byn Niedzica, för att ge oss av på en lång bussfärd till Warszawa. Inledningsvis går resan fram genom ett relativt kuperat landskap och längs en svagt vattenförande flod. Vi ser flera gråtrutar, som enligt Felix är av arten "gulfotad trut" (*Larus cachinnans*), vilka kommit invandrande från Svarta Havet. På vissa platser odlas äpplen och plommon. Det faller ett lätt regn, som tilltar i styrka uppåt dagen.

Vid elvatiden rastar vi vid en mindre flod, handlar kaffe och glass och tittar på en öringfiskare.

Strax före tolv passerar vi - på regnvåta vägar - genom nuvarande påvens polska födelsestad; Wadowice, och lite senare stannar vi till i Felix och Peters hemstad, den tidigare starkt förorenade staden Trzebinia inom den beryktade "Dödens triangel".

Vid halvtretiden kommer vi fram till staden Czestochowa och det välkända klostret uppe på berget Jasna Gora ("det ljusa berget"). Klostret har blivit det viktigaste målet för de polska katolikernas pilgrimsfärder, 100.000-tals människor kommer hit årligen och det man främst eftersöker är att få komma nära tavlan med den "Svarta madonnan", föreställande en mörkhyad Maria med Jesusbarnet i sin famn. Tavlan sägs besitta magiska krafter. Krafter som skyddat landet mot bl a de hemska svenskarna som var här och härjade på 1600-talet.

Vi har tur denna dag; Det är relativt få besökare, så vi kommer utan problem in i kyrkorummet, där tavlan med den svarta madonnan återfinns högt ovanför altaret, och väl skyddad bakom en skärm av guld och silver. Vi ser endast Marias och Jesusbarnets ansikten. Det pågår en mässa med orgelmusik, sång och predikan. Vi omsluts av en mäktig religiös närvaro, omgivna av djupt troende katoliker och en vackert – men mörkt – smyckad kyrka.

Basilikakyrkans överdådigt utsmyckade altare i rockokostil

Vi besöker även den imponerande basilikan och salen med de många fanorna samt ser några vackra repliker av tavlan med den svarta madonnen.

Vi far vidare, regnet har upphört och molnen börjar skingras. Efter några mil dyker det upp en stor kulle vid horisonten; en jättelik jordhög, som är resultatet av den omfattande brunkolsbrytningen vid Belchatow. Man har brutit kol här sedan trettio år tillbaka. När vi kommer fram till kanten av det gigantiska brottet förstår vi att detta är ett av världens största dagbrott – och det absolut största då det gäller brunkol. En stor del av det brutna kolet går till ett jätteligt kolkraftverk alldeles i närheten. Det försörjer en stor del av landet med elenergi. Numera har man en betydligt bättre rening av rökgaserna än vad som var fallet under den kommunistiska tiden.

Vi är fortfarande 18 mil från Warszawa, så vi skyndar vidare mot dagens resmål, stannar för att äta middag på en restaurang längs vägen. Här får vi en förståelse för vad "fast food" egentligen innebär: Tre olika rätter serverade till samtliga inom fem minuter!

Strax efter klockan nio är vi framme vid Hotel Felix i Warszawa – under färden in mot staden ser vi stora reklamskyltar för bl a IKEA, Scania och Hennes & Maurits.

"I det jättelika kolkraftverket tillverkar man Polens alla moln!", skämtar Felix

Hotel Felix, ul. Omulewska 24, 04-128
WARSAWA. www.felix.com.pl

Dag 7

Torsdagen den 16 september

Stalins mäktiga kulturpalats har fått konkurrens av kommersialismens blanka skyskrapor – Warszawa är inte som förr!

Vi håller vårt invanda program; Frukost klockan åtta och så iväg med vår minibuss klockan nio. Idag blir det en kort färd in till Warszawas gamla stadsdelar. De delar som var totalt raserade efter krigets härjningar 1945 men som polackerna byggt upp igen - och därmed, på ett fantastisk sätt, återskapat den ursprungliga miljön.

Vi vandrar förbi monumentet som minner om warszawabornas uppror mot tyskarna, passerar in genom en imponerande "barbakan" (en befäst stadsport) och kommer in i Gamla sta'n. Marknadstorget omges av smala husfasader i olika pastellfärger. Här finner vi restauranger och affärer. Ju längre uppåt dagen vi kommer desto mer folk strömmar till.

Vi vandrar även bort mot det återuppbyggda slottet. Så sent som 1984 stod byggnaden klar, efter ett återuppbyggnadsarbete som tagit tretton år i anspråk. Snett framför slottet står en bronsstaty av kung Sigismund på en hög kolonn. Det var ju han som i början av 1600-talet lät flytta huvudstaden från Krakow till Warszawa.

Under några timmar vandrar vi fritt i de gamla stadsdelarna, handlar, slinker in på något café eller besöker det trevliga museet vid torget. Sten och Gabriella besöker slottet och får möjlighet att njuta av den polske konstnären Jan Matejkos storslagna tavlor.

1700-talsslottet i Warszawa återuppbyggdes efter andra världskriget och stod klart 1984

När vi återsamlas igen vid ettiden passar vi på att äta lunch tillsammans på en restaurang vid torget. Det blir en av Polens "nationalrätter": Bigos (jägargryta) tillverkad på vanlig, stekt kål och surkål uppblandad med kött. Själv tillagningsprocessen tar flera dagar.

Nästa anhalt blir det väldiga "Palatset för vetenskap och kultur" - Sovjetunionens måttligt uppskattade gåva till sina "bröder" i Polen. Det finns ett internt, polskt skämt om denna byggnad: "Vilken är den bästa platsen att bo på i Warszawa? I Kulturpalatset, för då slipper man se det när man tittar ut genom fönstret!"

Vi köper biljetter för att med hiss åka upp till den 30:e våningen. Kvinnan som säljer biljetterna sitter och smygläser något ur en låda i sitt bord. Jag smyger ogenerat bakom henne och upptäcker hennes "hemliga" lektyr..... En IKEA-katalog. Vi kommer därefter i samspråk kring IKEA-produkternas alla förträffligheter!

Kulturpalatset uppfattas av många polacker som "the tallest and ugliest building in Central Europe".

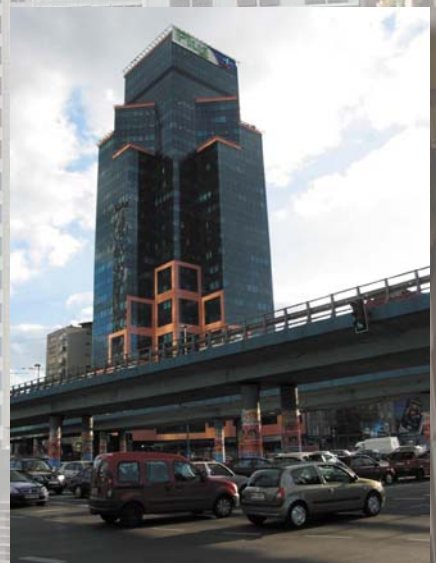

På 30:e våningen finns en terrass med hänförande utsikt i alla väderstreck. Vi ser floden Wisla, Gamla stan och Centralstationen men framförallt ser vi de många skyskrapor som vuxit upp sedan frigörelsen 1989. Vi som var här före 1989 kan inte för våra liv förstå hur en stad kan utvecklas från en ganska grå och trist "öststat-stad" till en blänkande, modern väst-metropol med till synes oändlig potential!

Mellan klockan tre och sex rör vi oss fritt i Warszawas centrala delar innan vi reser åter mot hotell Felix. Några tittar in i Kulturpalatsets många rum, andra går och handlar medan några besöker Centralstationen.

Dessa timmar kändes faktiskt lite dryga – något att tänka på inför andra resor hit!

Klockan sju bjuds vi på en välsmakande 4-rätters middag: Till förrätt en underbart god greksallad, därefter en grönsakssoppa, till huvudrätt en panerad schnitzel och till efterrätt en kaka. Ingen går till sängs hungrig denna kväll, vågar jag påstå lite sturskt!

Dag 8

Fredagen den 17 september

Fåglarna i ett av norra Europas främsta träskområden lyste påtagligt med sin frånvaro – vad besvikna vi blev!

Vid niotiden lämnar vi Warszawa och far åt nordost, bort mot staden Bialystok. I Warszawas utkanter ser vi en vacker rysk-ortodox kyrka, ett IKEA-varuhus och en Shell-mack, som vi tankar vid.

Efter några timmars bilfärd - och en kortare rast med kaffe och glass – kommer vi vid lunchtid fram till den fantastiska lilla byn Tykocin. Den ligger alldeles invid floden Narev och har ett stort torg med en ståtlig kyrka i barockstil, ett sjukhus som gjorts om till restaurang och hotell och en smal bygata med affärer och boningshus. En bortglömd., liten by där tiden inte går lika fort som eljest!

Alumnat Hotel i restauracja, ul. Poswietna 1, 16-080 TYKOCIN, Poland.
Hemsida: www.alumnat.pl, e-post: hotel@alumnat.pl

Vi tar in på ”sjukhuset”, som en gång i tiden byggdes för att rehabilitera alla de soldater som skadats i kriget mot de förskräckliga svenskarna. Mitt på torget står en staty av härföraren Stefana Czarnieckiego, som lär varit med om att köra bort svenskarna från trakten. Över torg och hustak drar täta flockar av skrånande starar och kvittrande ladusvalor, alla på uppbrott inför resan mot söder. En hästdragen vagn passerar med mjölkkanorna på flaket.

Efter lunch gör vi en utflykt med bussen längs Narevs dalgång. I vanliga fall hyser dessa områden mängder med fåglar av många olika arter men till följd av det låga vattenståndet i floden och de mer än snustorra ängarna ser vi egentligen inga fåglar alls. Resans största misräkning, åtminstone för oss i reseledningen!

För att på något sätt rätta till denna missbedömning, förlänger vi resan genom att åka upp längs en ”never-ending-road” till Biebrzaflodens dalgång. Inte heller här ser vi några mängder med fåglar. Med glädje noterar vi dock det vackra solskenet; ”Vi hade i alla fall tur med vädret!”. Vi ser även resterna efter en omfattande försvarsanläggning från sent 1800-tal. Stora bunkrar och skyttevärn byggdes här till försvar mot ryssarna.

Sen eftermiddag besöker vi byn Goniadz och kommer till en vacker turistanläggning som ligger nere vid träskstranden. Här får vi en god bild av hur det kan se ut i området, då det är mer vattensjukt än för tillfället. Från en utsiktsplattform ser vi tre ägretthägrar, en knölsvan och några gräsänder. Som de väldisciplinerade SGS:are vi är ställer vi oss snällt i kö för att få en titt i tubkikaren. Undertecknad försöker beskriva hur fantastiskt området är under våren, då detta område hyser stora mängder med både rastande och häckande fåglar.

I kvällen kommer vi fram till sjön J Zygmunt Augusta. Den nedåtgående solen kastar in ett varm släpljus över trakten och äntligen ser vi ett flertal intressanta fågelarter, eller vad sägs om följande: Fyra havsörnar, sju bruna kärrhökar, en glada, mellanskarvar, tofsvipor, sothöns och stora mängder förbisträckande ladusvalor.

Biebrzaflodens dalgång har under senare år anpaasats till fågelskådande turister

Vi återvänder till Tykocin, äter en god middag under välvda tak och njuter av stillheten i den lilla byn. Vi går till sängs i våra vackra, nyrenoverade rum och noterar – genom en titt ut genom fönstret – att himlen är tätt stjärnspäckad.

"Fågeltittar-kö" med sträng disciplin

Dag 9

Lördagen den 18 september

Besöket i den gamla, ryskinspirerade byn Cisowka och vandringen genom gammelskogen i Bialowieza var dagens höjdpunkter, medan övernattningen i Buddy var nattens

En vacker rysk-ortodox kyrka i trä

Redan klockan sex ringer kyrkklockorna ljudligt i byn Tykocin. Några av oss går upp direkt, kommer ut i den morgonkyliga luften och får vara med när det lilla samhället vaknar till liv. Efter rundvandringen i byn smakar frukosten extra bra.

Idag går färden mot öster och sydost. Förbi den stora staden Bialystok, där vi gör ett kort stopp för att handla och för att titta på ett våtmarksområde. På den sistnämnda loken hittar vi ett bo av pungmes och hör även en varnande fågel. Därefter fortsätter vi ner mot Bialowieza-skogen vid den vitryska gränsen. Vägen går fram genom ett torrt, lätt kuperat jordbrukslandskap med insprängda skogsområden. Det ”torra landskapet” till trots ser vi många storkbon och vi ett tillfälle ser vi till och med en kvardröjande vit stork – de andra flyttade söderut redan i slutet av augusti.

Ju längre åt öster vi kommer desto mer påtaglig blir den ryska kulturpåverkan. Vi ser det bl a på de ryskortodoxa träkyrkorna, de ryska bokstäverna på gravstenarna och på de grå gårdarnas arkitektur.

En kort vandring genom byn Cisowka flyttar oss nästan hundra år tillbaka i tiden. De grå husen vänder gavlarna mot bygatan, trädgårdarna är fyllda av blommor och grönsaker och längst in skymtar stall och redskapsbodar.

Vi gör även ett hastigt besök vid en konstgjord, mycket vegetationsrik sjö (Siemanowskie), som visar sig hysa över tjugo ägretthägrar, brun

kärrhök och varfågel. Vi äter en god lunch i samhället Bialowieza (svampsoppa och pannkakor med syrlig grädde) innan vi ger oss av på en guidad vandring in i den berömda skogen. Här möter oss den verkliga gammelskogen med orörd blandskog, trädjättar och fallna träd. På 1920-talet avsattes området som nationalpark - ett cirka 50 kvadratkilometer stort område fick därmed ett särskilt skydd. Inom området lär det idag

finnas cirka 300 vicenter (europaisk bison) och en tät vargstam. Under vår vandring ser vi större hackspett, ormvråk och nötväcka samt hör kronhjortarnas parningsbröl i fjärran.

I kvällen kommer vi till den lilla byn Buddy intill Bialowieza-skogen. Här tar vi in på ett trevligt pensionat och får oss serverad en god middag. Till förrätt blir det ister med bacontärningar, surdegsbröd och surgurka, till huvudrätt polska kåldolmar och till efterrätt kaka och kaffe. Vid måltiden tackar vi vår polska guide Felix och vår chaufför Peter.

Dag 10

Söndagen den 19 september

Vi for åter mot Warszawa längs floden Bug – Nu gick resan mot sin avslutning och vi återvände till Skandinavien

Vi vaknar till ännu en kylig höstmorgon och går – före frukosten – en stärkande promenad i den lilla byn. Efter frukost bär det så av mot Warszawa och flygplatsen. Färden går fram längs floden Bug med uppehåll för lunch vid ett värdshus längs vägen.

I god tid före avgång når vi flygplatsen, säger farväl till våra polska vänner och till varandra, för nu far några till Arlanda medan några reser till Kastrup. Vid halvfemtiden lyfter våra respektive flygplan – och äventyret är över för denna gång. Men nya väntar ”runt knuten” – för så är det att vara SGS:are!

**Pensjonat "Siolo Buddy",
Budy 41,
17 230 Bialowieza,
Tel: 0 602 286 537**

POLENFAKTA

Antal invånare: 39 miljoner i landet och cirka 10 miljoner (!) utanför landets gränser

Andelen invånare i städerna: 65%

Medellivslängd: Män: 68,6 år, kvinnor: 77,5 år

Folkgrupper: Polackar 98,7%, ukrainare 0,6%, övriga (vitryssar, tyskar etc) 0,7%

Religion: Romerska katoliker 95%, rysk-ortodoxa, protestanter, judar

Polens yta: Ungefär 3/4 av Sveriges yta (312 000 kvkm)

Större städer: Warszawa (2 milj), Lodz (1,5 milj), Krakow (1 milj)

Större floder: Wisla, Oder, Warta och Bug

Högsta berg: Rysy (2.499 m ö h)

Bergskedjor: Karpaterna och Sude-terna

Våren kan komma redan i mars och den långa - gyllene - hösten varar in i november

Under den kommunistiska tiden blev polackerna aldrig drabbade av tillståndet "homo communisticus". Genom sin humor, sina tydliga sarkasmer mot ockupanterna, sin vilja att behålla den fria företagsamheten och det självägda jordbruket, lyckades de bevara sin självrespekt och självtillit.

Idag utvecklas landet i en rasande fart och man är numera medlem av såväl Nato som EU. Utvecklingen skapar ett starkt polariserat samhälle med en tydlig skillnad mellan stad och landsbygd, rik och fattig, arbetande och arbetslös etc.

Medelklassen växer till och blir alltmer köpstark - den främst förutsättningen för landets utvecklingspotential.

Medelinkomsten är cirka 2.500 zloty i månaden (drygt 5.500 kronor) och bruttonationalprodukten är 4.000 USD per capita, eller 20% av EU:s genomsnitt. Arbetslösheten är hög och når upp till mellan 20-25% (!).

Korruption är ett stort problem i samhället och måste bekämpas om man skall kunna bygga upp ett stabilt samhälle. Tilltron till staten och viljan att betala skatt till densamma är låg - en rest från den kommunistiska tiden, då staten mer sågs som en fiende.

För drygt femton år sedan kunde man officiellt växla till sig 10.000 zloty för en svensk hundralapp, eller 60.000 zloty om det gjordes på gatan. I mitten av 1990-talet genomfördes en valutareform och en ny zloty infördes, som idag ger 2,30 zloty för en svensk krona! Valutareformen var naturligtvis nödvändig men gav bl a följande effekt: "Förr i tiden hade vi mängder med zloty men inget att handla, idag har vi massor att handla men inga zloty - Nu känner vi oss verkligen fattiga!".

Polen har en god utvecklingspotential och framtiden för sig!

1 SEK = 2,30 zloty

Den polska "wodka" (vodkan) är välkänd. På bilden ovan ser vi från vänster: Krakowska (hårt bränd Krakow-vodka), Korzenna wodka (tillverkad på någon slags rot), Krupnik (honungslikör), Zubrowka (smaksatt med "bisongräs"), vanlig polska vodka och Jarzebiak (rönnbärsvodka). Den polska ölen är god: Zywiec (bäst), Okocim, Lech, Krolewskie, Zubr ("europisk bison"), Dojlidy etc.

Den polska maten...

är ofta rustik husmanskost som serveras i väl tilltagna portioner.

Några exempel på polska rätter är (från vänster; övre raden):

Bigos (jägargryta), zurek och panerat fläskkött med "dillpotatis", (nedre raden):

Smalec ze skwakami (ister med baconbitar), barszcz (rödbetssoppa) och pierogi (polska piroger).

Smacnego! Smaklig måltid!

Karpen är ett viktigt inslag i julfirandet...

Till jul äter man alltid tolv rätt-
ter, men ingen får vara en kött-
rätt. Utan istället är det ofta karp i
olika former; Inlagd karp i gelé,

stekt, panerad karp, och inbakad
karp med tomatås och ett 20-tal
andra varianter.

Man äter även inlagda sillrullader,
ägg och barszcz. Julgröten består
av skållat vetekorn uppblandat
med vallmofrön, russin, mandel,

nötter och honung. Mjuk peppar-
kaka, vallmokaka och ostkaka.
Kompotter på torkade frukter.

***"Den som gör en resa
har alltid något att berätta"***

Deltagarna från vänster:

Lars-Erik och Kirsten Eriksson,
Gunborg Söder-Johnselius, Karin
Jönsson, Gabriella Kristoferson,
Barbro Johansson, Berit Hansen,
Birthe Österby, Gunnie Aalmo,
Birgitta Stenfelt, Kristina John-
son, Ingrid Håkansson och Sten
Kristoferson.

Reseledning:

Felix Felger och
Thomas Johnsson

